

Але, крім загальної культури, нам треба ще засвоїти старі „амери́ки“ в творчій роботі, щоб не витратити часу й енергії на „відкриття“ їх удвадцять і всоте, бо це зробили давно наші попередники, а щоб витратити всю енергію саме на творчий процес на подолання нових конкретних труднощів у ньому. Багатьом із нас іще треба засвоїти основні прийоми літературної творчості, бож завжди, є п'ятдесят і більше прийомів зробити якусь річ, але один із них — найкращий. А в нас часом є лише саме бажання написати гарно, і нічого іншого „за душею“, крім того бажання, сліпого, не озброєного великою культурою минулого, та ще, крім власного „нутра“ — немає. І це бажання сказати неодмінно „гарно“ жорстоко мститься на пролетарському письменникові.

Я б навів вам кілька прикладів, коли це „ліричне“ „нутро“ призводить прозаїка-вуспівця до того, що він раптом у чистому прозовому творі — оповіданні чи повісті — починає „ради краси“ писати ямбами, сам того не помічаючи і... може й не знаючи. Виходить не „гарно“, а смішно.

Та що там, ямби, коли можна навести приклади, багато прикладів, незнання елементарної синтакси... Якщо ж це просто нехлюство, неуважність до своєї праці, до слова, то це ще гірше. Значить не потекло поту з чола письменника, значить з „легкої руки“ пустив він свій твір у широкі читачькі маси. Не можна ж справді бо так писати:

„... не забулося воно, як забувається кошмарна маячня
десь лежачи в тифу під стіною брудного бараку“...

Хто „лежачи“? Маячня лежачи, чи автор лежачи писав свій твір? Або отак:

„Прослідкувавши за ним аж у куток, здалося, що
ганчір'я там ворухене“...

Це ж славнозвісне чехівське „под'езжая к вокзалу и глядя на природу в окно, у меня слетела шляпа“... (Сміх. Голос: Хіба Чехов погано писав?) Ні, товаришу, Чехов то писав добре, але він висміював тих, хто отак писав про власну „шляпу“... (Сміх). Далі, В третього вуспівця знаходимо такі „перли“:

„Ех-ех! Він знов би вирвався бігти до Лілі, але без
штанів не будеш говорити про любов“...

Це ж кінські дотепи! (Сміх). Або візьмімо такий приклад. Це вже в четвертого вуспівця. Письменник має прекрасний намір: хоче показати читачеві, як у хаті робітника новий побут переплітається з старим. І „показує“ це так:

„Замість богів, крізь окуляри лагідно посміхався
Петровський, а на сволючі очі муляло старе“...

154 (Сміх). Зовсім ні, товаришу. Ніколи Григорій Іванович не погодиться на те, що він посміхається замість богів... (Оплески). Навіть розсердиться. І буде правий. Бо так писати не можна.

Треба вчитися.

Треба пам'ятати, що в світовій літературі і, зокрема, в нашій українській, лише ті письменники гідні були вчити й вести, котрі були різносторонньо озброєні, у всіх сферах духового життя. Візьміть Драгоманова, Франка, Лесю Українку. Як дивовижно працювали ці люди! Іван Франко, син коваля, визначний белетрист і поет, видатний критик та публіцист, талановитий учений, історик, етнограф, економіст, організатор, невсипущий діяч науки та мистецтва, велетень у нашій культурі, а що він писав про себе в збірникові „Obrazki galicyjskie przez Iwana Frankes, що вийшов у Львові 1897 року? Він писав, що він належить до тих людей, що допомагають виводити будинок цивілізації, але чиї імена не виписуються на фронтонах того будинку... („którzy pomagają wznosić gmach cywilizacji, ale których nazwisk nie wypisuje się na frontonie tego gmachu“).

А у нас? А ми напишемо першу книжечку віршів або збірочку оповідань і вже ходимо, задривши голову. І спробуй хто сказати такому товаришеві, що не вадить йому уважніше поставитись до своєї роботи, до літератури, до читача. „Затираєте!“ — скаже він у відповідь.

Самий перелік праць Івана Франка лише за перше 25-річчя його діяльності складав брошуру на 127 сторінок. А він же потім святкував ще й сорокаріччя! І от ця, вічно невдоволена з своєї праці людина, вічно неспокійний розум, що безнастанно шукав і невтомно трудився, — говорив, що не належить до людей, чиї ім'я виписуються на фронтонах будинку цивілізації.

А у нас? У нас — діаметрально протилежне явище. (Тов. Хвиля: Фронтонів не вистачає). У нас ні фронтонів, ні газетних сторінок не вистачає на портрети та на статті про те, як ми працюємо над собою та над своїми творами... (Сміх).

Нарешті, хай буде нам постійним прикладом працездатності, горіння і великої пролетарської скромності людина, що її ім'ям зветься цей будинок. Адже ми взялися продовжувати традиції Василя Блакитного.

Я хочу навести вам для ілюстрації нашої неписьменності кілька відповідей з анкет, що їх я спеціально зібрав для своєї звітної доповіді. В анкеті, як вам відомо, є таке запитання: „Яку політичну, філософську, історичну, економічну літературу перечитали за цей час?“ І от молодий вуспівівець відповідає:

„Ніякої“.

Просто неймовірно! Гадаєш собі: скромність. Людина читала, вчилася, але думає так: „що я буду про це писати? Все ж одно цього не досить“. Але дальші відповіді цього товариша незаперечно свідчать,

що з нього таки цілком щира людина. От, наприклад, на це запитання: „Ваші міркування про сучасну марксистську критику“ — товариш відповідає: „Немає не то що марксистської, але навіть об'єктивної. Може підросе“ ... (Сміх, шум у залі).

Тепер ви бачите, товариші, що гасло учби на цьому нашому з'їзді мусить пролунати зовсім інакше, ніж на першому з'їзді. Мусимо поставити справу так, щоб на третьому з'їзді бачити вже наслідки. Посутньо цей наш з'їзд є першим письменницьким з'їздом на Україні, з'їздом, на якому питання ставляться в такому розрізі. До цього часу на першому пляні у нас стояли справи організаційні. А тепер ми мусимо поставити питання „бути чи не бути“.

Мушу відзначити, що в нашій організації, як це мені вдалося дослідити, є три категорії товаришів щодо ступня культурності. Є вища категорія, люди, що опанували велику культурну спадщину минулого і достатньою мірою стоять на рівні культури сучасної. Середня категорія, це товариші, що знають всього потрошку. І, нарешті третя категорія — „незможники“. (Шум).

Так, „незможники“ щодо культури, і треба, щоб ці „незможники“ переросли свою неможність. (Голоси: Стали куркулями! Сміх).

*Можна дуже весело, сміятися над цим дуже сумним явищем, але треба пам'ятати, що товариші, які матимуть такі убогі знання, таку примітивну та вбогу культуру, як у незможника господарство, в літературі не утримаються. (Голоси: Правильно). Щождо „куркулів“, то, хоч ми й не збираємось нікого культурно „розкуркулювати“, але будемо дбати, щоб зростала вся організація, всі молоді товариші, а не лише окремі особи. Ось у якому розумінні я сказав, що наші успішні „незможники“ мусять перерости свою „неможність“.

І ще раз: мусимо твердо заявити, що формула „нас затирають“ — негідна пролетарського письменника.

Але, товариші, ставлячи перед молодими пролетарськими письменниками такі великі вимоги, ми мусимо подбати й про те, щоб забезпечити їм нормальні умови праці, можливість конкуренції з попутницькою літературою.

Я радий, що тут сидить завагітпропу ЦК партії, т. Хвиля. Я хочу в його присутності заявити, що дати, гідні уваги пролетаріату, художні твори пролетарський письменник не зможе, коли всі постанови партії про підтримку його, про забезпечення можливості змагатися з попутницькою літературою не будуть запроваджені в життя. Партія не раз відзначала в своїх постановах, що вона дає цілковиту можливість творчого змагання різних загонів радянської літератури, підтримуючи саме пролетарський сектор нашої літератури. Ми ж бо не стоїмо на цій точці:

„Таков уже судьбы закон —
Поэт на голод обречен“ ...

Навпаки, ми вважаємо, що пролетарському письменникові неодмінно треба забезпечити нормальні умови для праці, ніяк, звичайно, не ухиляючись у філантропію та „соцзабез“. Забезпечити нормальні умови праці треба для того, хто справді зможе дати корисні для пролетаріату художні речі.

Ми хочемо, нарешті, щоб пролетарський письменник мав, принаймні кімнату, стіл, а не вбиральню для праці. (Сміх). Це не жарти, а справжній стан речей. Для ілюстрації я прочитаю вам з анкетних матеріалів п'ятнадцять відповідей наших товаришів на запитання: „Житлові умови. Скільки кімнат, кількість сім'ї, умови праці“.

1. Покищо неможливі. 1 кімната на 6 чол. Отже працювати нормально неможливо“.

2. „Погані. 6 саж. на 5 чол.“.

3. „Ніяких і відціля усі „якості“.

4. „Не работаю дома, а у товарищей. Одна темная комната (с се-строй, а для моих легких без солнца нельзя жить“.

5. „Надзвичайно погані 1^{1/2} кв. саж. на 4 душі під патьоками з жіночої вбиральні, що над головою. Кімната колишня—ванна“. (Сміх).

6. „2 на 5 душ. Стук і грук та сморід з десятих примусів“.

7. „Працювати в останній час можу хоч умовно, не ідеально. (Смешно)“. (Сміх).

8. Работать дома невозможно. Пишу где придется.

9. Одна комната. 3 чел. семья. Условия работы отвратительные“.

10. „1 кімн. 5^{1/2} саж. 7 д у ш. Умови для праці неможливі. Працюю тільки вночі, як сплять діти. Через це кидаю місто“.

Це один із основних наших прозаїків.

11. В 1 кімн. 4 чол. Живу с товаришем, який має дружину, ну, й дитину. (Сміх). Літературно працювати йду кудинебудь з дому“.

12. „1 кімн. в готелі 1^{1/2} саж. на двох. Умови праці страшенно погані“.

13. „1 кімн. на 3 душі. За стінами вічний гармидер, гуркіт, крики. Працюю коли всі поснуть і втихомиряться“.

14. „Дуже погані, через що й умови праці майже неможливі“.

1, нарешті остання записка — радісна :

15. „1 кімн. Жити й працювати можна“.

От вам пересічний житловий стан нашого вуспівця. Треба дивуватися, як ми все таки змогли дати таку продукцію в таких житлових і матеріальних умовах. І ви уявіть собі, товаришу Хвиля, яку продукцію ми дамо, коли становище кожного вуспівця покращає. А воно ж колись покращає? (Тов. Хвиля: Безперечно... Сміх).

Отак, товариші, ми ставимо питання учби. Я вважаю, що саме брак культури великою мірою заважав до цього часу і нашому чіткому художньому самовизначенню... Крім того, що питання про стиль доби являється ще дискусійним. Не беруся тут викладати, як найдо-

кладніш, цілу художню платформу нашої організації. Для цього треба робити спеціальну доповідь. Таку доповідь ми доручимо зробити комусь із наших теоретиків на осінньому пленумі Ради. Тут я хочу зазначити лише деякі точки, що їх я вважаю за основні.

На мою думку принципи уже виголошеного від нашої організації пролетарського реалізму мусять лягти в основу художньої платформи ВУСПП. Це не позбавляє, я гадаю, права кожного пролетарського письменника використовувати елементи інших стилів, хоч би й романтизму, доходячи певної, свідомо поставленої перед собою мети. Але, я гадаю, що треба засудити безперспективний і безпомічний на наші часи натуралізм. Натуралізм, як мистецьке середо.

Знову таки, скажуть: використовувати можна все з минулою культурою, тільки, мовляв, уміючи. Отже й елементи натуралізму. Але на мою думку, навіть краще з натуралізму, навіть натюрморти Золя, що були свого часу потужним мистецьким засобом, річ давно минула і для нас майже не придатна.

Всі ці питання, звичайно, ще тільки бродять, стилю доби ще не знайдено, та ми вперто мусимо наближатись до вироблення нашої художньої платформи. Динаміка нашого життя проказує нам творити динамічний пролетарський реалістичний стиль. Треба гадати, що він буде основним для нашої доби. Але не тільки гадати, а й спробувати виробити його, піднести його на високий щабель мистецтва.

Треба, насичуючи свою творчість ідейно, ні на хвилину не забувати про той, пак „технічний інтерес“, що у французьких імпресіоністів був, як відомо, вищий від „інтересу“ ідейного. У нас мусить бути навпаки. Але не можна забувати, що тільки, віддаючи належну увагу „технічному інтересу“, пролетарські письменники зможуть ідейно зацікавити і взяти під свій вплив широкі маси радянських читачів.

Але цей „інтерес“ мусить скеровуватися не в бік „манірности“, про що недавно писав т. Кулик в „Комуністі“.

Та манірна „вишуканість“ аж ніяк не може прислужитися пролетарській літературі... Навпаки, вона може загубити письменника. Захопившись „словоплетивом“ він може перетворитися на балакучого блазня з „літературного базару“. Такі приклади в нашій сучасній літературі є.

Може вони не шкідливі? Нехай, мовляв, людина вправляється. Ні, так не можна до цього ставитись. Адже всяке „награвання словами“ ніби совсім далеке від будь-якої ідеології, все таки чинить той чи той вплив. Уже в самому порожньому базіканні заховається своєрідна філософія нехлюйства, байдужости до громадського життя, до пекучих проблем сучасности, „тоска“. Як у тій пісні співається:

В бірзулянському трахтірі
грають Маша на чотирі
й йоч - чінь харашо.

Не так гарно вона грає,
як на струнах виробляє —
делаєть тоску...

А ця „тоска“ вже ідеологія.

Ще кілька слів про об'єктивність у нашій творчості.

Мусимо зберігати максимум об'єктивності, але об'єктивності, що походить із пролетарського революційного світогляду. Формули Флобера „треба поводитись із людьми, як з мастодонтами або з крокодилами“, пролетарський письменник ніяк не може прийняти. Флобер, Теофіль Готье тощо—ненавиділи тих, хто зазіхав на буржуазні порядки, але вони ненавиділи й самого буржуа. Пролетарські письменники, перейняті класовою зневагою до ворогів пролетаріату, не мають підстав не любити самого пролетаря. Навпаки вони відчують ентузіазм до своєї кляси.

Легко пояснити навіть деяку ідеалізацію пролетаря від пролетарського письменника. Та, хоч це річ і зрозуміла, однак зовсім непотрібна, коли не сказати шкідлива. Максимум пролетарської об'єктивності. Максимум проникливості в зображенні внутрішнього світу людини, будівника соціалізму.

Далі я хочу сказати, що виробити свій стиль не можна без вивчення найкращих стилістичних зразків світової літератури і то якби в оригіналах! Ото була б користь. Та ми не знаємо, або мало хто з нас знає, або погано знаємо чужі мови.

А письменник не може не знати мов! Без них він залишиться на віки „середнячком“, хоч би й мав природні здібності. Переклад, бодай - найкращий нівечить стиль оригіналу. Найближчий приклад — хороший російський переклад Коцюбинського. Що в ньому лишилось від стилю Коцюбинського?

Дані анкети говорять, що багато товаришів вуспівців тепер добре таки взяли за чужі мови. Чимало товаришів уже знають мови — французьку, німецьку, англійську, дехто — есперанто, а дехто навіть латинську мову.

Та пересічний вуспівець іще мов не знає і дехто навіть ставить ризику, або відповідь „ні“ на запитання „чи вивчає мови, які?“. (Голос: Хоть би свій язык хорошо знали).

Зрозуміло, насамперед мусиш добре знати ту мову, що нею берешся писати художні твори. Але самої своєї мови не досить. Ніяк не досить. Ми вже брали за приклади для себе Франка, Лесю Українку. Та хіба не ясно, що вони змогли піднятися на такий високий щабель культурності, дякуючи ще й тому, що знали багато мов. Франко, крім величезної власної продукції, дав українській літературі не мало перекладів з багатьох чужих літератур. Він перекладав і з німецької, і з французької, і з англійської і з чеської, і з польської, і з російської, і навіть з грецької. Гете, Фрайліграта, Шіллера, Гюго, Байрона, Шеллі, Гуда, Теннісона, Брет Гарта, Твена, Геккеля, Гавлічека Боровського, Гекслі, Софокла хто перекладав українською мовою? Франко. А ми, „незможники“, кажемо—хоч би свою добре знати!

Ні, на чужі мови не можна ставити хрест, як це робить в анкеті дехто з товаришів замість будь-якої відповіді.

На цьому покінчимо з питанням учби і скажемо ще кілька слів про

НАШІ КАДРИ

Насамперед, кого можна вважати за пролетарського письменника? Є охочі знову підносити пролеткультівські „теорійки“ та погляди на пролетарського письменника. За цими теорійками за пролетарського письменника можна вважати лише того, хто стоїть біля варстату і, разом з тим, пише повісті чи вірші.

Ми не можемо пристати на таке визначення (Голос: Погано буває, коли разом робиться дві справи). Так, поперше, дуже важко робити дві справи разом. А подруге — зовсім не виключена можливість бути пролетарським письменником, не стоячи одночасно біля станка. Адже Ленінове зауваження „архіфікція“ стосувалося саме до подібних пролеткультівських теорійок, таких, як оця, що тільки, працюючи біля варстату можна бути пролетарським письменником. Робкори, що працюють на виробництві є лише база для пролетарської літератури, звідти мають приходити пролетарські письменники. Але процес становлення письменника є безперечно, відрив людини від варстату й перехід на інший, дуже складний ф а х. Треба дбати, щоб не рвалася лише психологія робітника, не одривався він од пролетаріату, ідейно. Так мусять прийти нові кадри в пролетарську літературу.

І отут саме найгостріше стоїть питання: коли ж практично товариш має право перейти, нарешті на саму літературну роботу, залишивши для цього варстат? Це питання особливо гостро стоїть перед нашими товаришами забойцями. Відповідь, мені здається, може бути тільки така: коли товариш, працюючи в місцевій літорганізації, виріс уже стільки, що почувається на силі дати справжній великий художній твір, або вже навіть працює над ним і жадна небезпека збитися на манівці богемщини та літературного гультяйства йому не загрожує, лише тоді він може зважитись на цей крок. Маючи ж за душею кілька лише віршків чи оповіданнячко, кидати варстат чи й будь-яку іншу роботу і йти на „підніжну“ літературну пашу, ніяк не можна. Це значило б загубити себе і як корисного для суспільства робітника на попередній праці, і як майбутнього письменника.

А загалом кажучи письменникові треба мати, крім літературної роботи, якусь професію і, як казав колись Чехов, не забувати її, як калаші в передній.

Зрозуміла річ, що нові сили в пролетарську літературу можуть приходити певною мірою, і від села.

Але нам треба дбати за чистість наших лав, за ідеологічну витриманість, за працездатність, за підвищення продукційности — кількісне і якісне. Тому не треба зайвий раз повторювати Ленінових слів, ми

160 мусимо й так завжди їх пам'ятати і застосовувати на практиці зростання нашої організації. Краще нехай у ній буде менше, але такі пролетарських письменників, ніж багато, та людей, що для пролетарської літератури цінності не становлять. Сила ВУСПП'у не в кількості. Масовізм у середині письменницької організації не може прислужитися пролетарській літературі.

Звідси не можна робити висновків, що перед початківцем, молодого силою, що йде з виробництва, будуть зачинені двері пролетарської організації. Зовсім ні. Але дбати треба насамперед про вивчення справжніх кадрів пролетарської літератури, спроможних дати пролетаріатові справжні художні речі, а не ставати офірою широкого допливу, без критичного до нього ставлення. Придбання організації пролетарських письменників мусять бути придбаннями широких робітничих мас. Це правдивіший масовізм.

Далі, товариші, в зв'язку з проблемою кадрів, я хочу поставити питання

ПРО ТЕРИТОРІАЛЬНУ ВИРОБНИЧУ БАЗУ ДЛЯ ПРОЛЕТАРСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Для того, щоби нарешті не декларативно, а насправді подати в своїй творчості героя нашого дня, продуцента - робітника, щоби ввести індустрію за доби реконструкції в поле нашого виду не з далекого фокуса, подати завод не лише інтуїтивно і з загального уявлення, а взяти все це на місці, набравшись безпосередніх впливів та вражень, подихавши справжньою атмосферою заводу, великого індустріального центру, робітничого селища, робітничого клубу тощо — час розв'язати питання територіальної виробничої бази для пролетарської літератури. Відраджень письменників у райони великих заводів мусить увійти в наш виробничий плян.

Більшість вуспівців походять із села. Ми не знаємо заводів, ми не вміємо про них писати. І... ніхто до цього часу не йде з нас надовший термін на завод, в індустріальний район. Тимчасом російські пролетарські письменники давно розв'язали для себе цю проблему.

Мусимо розв'язати й ми.

Тут знов таки треба остерегатися, щоб не звести проблему виробничої бази до „заводу, як санаторії“. Таким він може являтися лише для пошарпаної „душі“ інтелігента.

В романі Дайреджієва „Через отмели“ одна героїня так висловлюється з приводу цього:

„Я делала только то, что ты хотел, другого пути к тебе не видала. Ну, научи, помоги. Я сама начинаю верить, что можно вернуться к товарищам. Но как? С чего начать? С завода этого прославленного санатория для безнадёжных интеллигентов. Глупо это“.

Так, очевидно треба погодитись на тому, що горбатого могила виправить. Але для пролетарського письменника завод, індустрія, робітниче оточення це не санаторій, куди він їде лікувати свою психіку. Вона мусить бути у нього завжди здоровою, пролетарською. Якщо ж у нього розхитуються нерви, то хай їде на курорт. А завод і робітниче оточення мусять стати для пролетарського письменника так само органічно потрібними, як потребує людина вітамінів, що без них вона захиріє.

Так ми ставимо проблему заводу, проблему нашої виробничої бази. Розв'язати її допоможуть нам самі робітники. Підчас наших виїздів на Донбас, у Дніпропетровське, в Миколаїв, у Зіновівське тощо, нам не раз доводилось чути від робітників: „залишайтеся у нас, поживіть, подихайте, придивіться і дайте книжку“. Ось у мене лист тов. Гордієнка, робітника Дніпропетровського заводу. Лист цей видруковано в Дніпропетровській „Звезде“ підчас нашого перебування в Дніпропетровському. Я прочитаю вам деякі уступи з цього листа, а цілий лист передам до стінограми. Його треба зберегти, як надзвичайно характерний документ епохи культурної революції на Україні, як думки пролетаря, що багато дечого освітлюють у питаннях дерусифікації нашого робітництва, в питаннях українізації, опанування робітниками нової української пролетарської культури, в питаннях бюрократизму і недбалства, що залишаються ще подекуди на наших заводах, тощо.

Ось цей лист.

МОЇ ДУМКИ

(з нагоди виступів українських
письменників у дніпропетровському)

Письменники неустрашимий народ, як ніхто. Мені здається, правильним буде — покликати письменників на наші заводи. Просто на виробництво в цехи. Надзвичайно необхідно. Цього в нас не було. Для українських письменників двічі необхідно. Ще більш тому, що у нас почалося обслідування. Приїхали т.т. з ЦК ВКП(б).

Товариші письменники! Ви побачите гори пилюки, купи сміття, могили лому (гідне з негідним змішано); по дворах — не пляновий порядок, а запущеність, розкиданість, нелад; недоцільність по склепах, безпорядочність по цехах.

Ви побачите: неуважність (писнув у книжку тай забув); недбалство, чванство, підлиз, самодурство; парамонів, мудрих карасів, склочників, „лакованих комуністів“, недотрог, соромливих мімоз, людей у футлярах, людей — „моя хата з краю“, Акакіїв Акакієвичів, людей,

що чомусь люблять Т. Г. Шевченка, але ж йдуть проти „і чужого научайтесь й свого не цурайтесь“, хто б не був; симуляцію, ледарство, невдаєство...

Ви почуєте матюки, дозвілля з блатними анекдотами.

Я не хочу сказати, що в нас немає гарного. Безсумнівно, в нас гарного більше, але й поганого багато.

Не перерахувати, що вбачите. Побачите, чим і як терплять дійсні поборники комунізму. Їх багато.

Доба індустріялізації, доба Дніпрельстану, доба велетнів, доба культурної революції прямо гукає до вас.

Тов. письменники, ви, як ніхто, запальні й завзяті, допоможіть нам нещадно розчавити гідру бюрократизму.

Страшних слів! Вогнених знайдіть! Розшмаруйте його, щоб ми дихнули вільніше.

Ваша душа чуйно відчує: і те не так, і того немає і не хотять, і опасно для здоров'я, і бажання працювати відпадає і так усе далі й далі...

Тов. письменники, ви все це не тільки побачите, не тільки почуєте, а без ніяковости заявите — „отам не так, треба так; там немає, треба, щоб було“. Вас бояться за колючу правду! Проснуться і стрепенуться! Вони сами, один одному не наважуться сказати, щоб не образивсь. Української мови від нас не почуєте. Прийдіть і говоріть по-українськи і вас обступлять, ніде й стати! Робітники вас послухаються!

Тов. письменники, не їдьте на курорти! Не всі ж із вас хворі. У нас курорти! В нас Дніпро! Ми вам дамо найкращі умовини, яких ніхто не дасть. Ви тут наберете багатих матеріялів. Розкриєте всі спокійні місця, озерця, вилазки.

Побачите наш труд, кров і піт. Поживіть хоч місяць! Скоро приїде й М. Горький. Був у нас т. Затонський. Чекаєм на Жарова та інших.

Зараз у нас важне політичне завдання — українізація пролетаріату. Це завдання ми мусимо виконати. Я переконався у правдивості слів тов. Затонського. „Питання про мову дуже важливе питання. З мовою зв'язана ціла галузь звичок і культурних навичок“. Особливо ж це видно на Біржі Праці чорноробів. Всім відомо, що з чорноробів багато попадають на верстаки (станки). Хто ж вони? Селяни з навколишніх сіл: Підгородне, Огринь, Новомосковське, Кам'янка, Мандриківка, Мануйлівка й інші, й інші.

Потрапив до верстака, вже йому від сусіди незручно по своєму говорити і починає мучити свій язик по-російськи.

Кажуть, педагог є вихователь. Найкращий педагог, що заражує особистим прикладом. Про такого говорять — він зразковий. Комуніст теж педагог, тільки ширшого масштабу.

Таким є тов. Каганович. Він українізувався.

Тов. робітники, я певен, що моя думка буде і вашою. Хай хутчіш зукраїнізуються наші керівники.

Тов. письменники, в столиці передайте.

— Хай наш дідусь українізується. Трудно на старості дитяче вспоминати, бо клопоти заїдають. А в нашого Григорія Івановича клопоту — чи є в кого стільки? Але попрохаємо приїхати 7 листопада на 11-й Жовтень і виступити українською мовою. Цей виступ приголомшить міщан, а то й контрреволюціонерів. Швидко поховуються в мишачі нори. Почують, що на лан прийшов господар. Мишки розгулялись! Їм мало збирати зерно, мало підточувати коріння — хотять перейти до клунь. Куркулям ми давали опір і даватимемо. Отож і лютують. Не нас лякати! І даремні петлюровські прагнення куркулів-чорноробів, що пролазять на заводи, біржу праці.

Петлюра закопаний. Закопаємо і всіх подібних йому. Проведемо українізацію нашу пролетарську.

Дехто скаже мені:

— Тобі нічого, бо вмієш читати, а нам?..

А я хіба який був? Попрацював і українізувався. Не здох, а ще поправився. А то у нас дорослим — ліньки, а молоді — гулі, гулі. Не можна так далі.

Запевнимо партію, і слова т. Затонського виконаємо на ділі. Ми Київщину нагонимо! А то й перегонимо! Дніпропетровськ буде українським!

Письменники, наша преса, профорганізація й наша „Звезда“ допоможуть нам в цьому. Ф. Гордієнко

(„Звезда“ 24 июня 1928 г. № 145 (1779).

Після цього листа мені вже нічого не залишається говорити про нашу виробничу базу. Я перейду до дальшого розділу.

Наше ставлення до попутників і наші взаємини з іншими літературними організаціями.

Чи треба ще раз підкреслювати, що наша організація ставилась і ставиться до попутників без жадної тіні „комчанства“ чи пролетарихи?

І це не являється жадною заслугою нашої організації. Пролетарська література, зокрема наша організація, ВУСПП, мусять якнайуважніше поцінювати роботу попутників, намагаючись так на них впливати, щоб ці останні наближувались до ідеології пролетаріату і завдань пролетарської літератури, а не віддалялись від них.

Це наш обов'язок, наше завдання, і ми будемо його виконувати в міру своїх сил.

Але ми не повинні й переоцінювати попутників. Адже фактом являється, що в російській, наприклад, літературі і в українській так само найбільш громадсько-важливі і актуальні теми розроблюються саме пролетарськими письменниками, а не попутниками, хоч би й найкваліфікованішими. На це не треба затуляти очей. Попутники старіші поволі стабілізуються на темах другорядних чи третерядних. І це ще в кращому випадкові. В гіршому ж — дають твори з слизькою ідеологією.

Тимчасом не можна сказати, щоб цей факт відзначили усі наші критики. Дехто з критиків навпаки радий не добачати ніяких вад у творіві „справжнього“, „кваліфікованого“ письменника, цебто попутника, і дуже гостро поставитись до письменника пролетарського. Це явище шкідливе, і його поволі винищує наша марксистська критика. Ідучи за її прикладом, ми мусимо боротися з різними еклектиками і підлипалами, що раді обкадити тиміямом навіть антирадянську, необуржуазну писанину, коли вона належить перу „кваліфікованого“ попутника.

Така критика, що „не помічає“ ідеалізації куркульства й необуржуазії, злостивої сатири на хиби радянського будівництва, вульгаризації, приниження і висміювання в будь-якій формі, бодай і „найхудожнішій“ нашого соціалістичного будівництва, нашого напруженого сьогодні, це критика — ворожа і за її „допомогою“ попутник ніколи не наблизиться до завдань пролетарської літератури. Визнаючи автора якогось твору з хибним ідеологічним настановленням за художника в першу чергу і змазуючи негативне для нашого суспільства значіння його твору, критика ця розкладає попутника, а не стимулює наближення його до нас, заважає і пролетарській літературі допомагати попутникові вибитись із манівців на широкий шлях творчости, відповідної завданням робітничої класи.

На наше щастя, сили марксистської критики зростають і починають брати рішучий провід у нашому літературному житті. Вони мусять нам допомагати і в роботі з попутниками.

Особливо важливе завдання перед пролетарськими письменниками стоїть щодо молодих попутників. На першому Всесоюзному з'їзді пролетарських письменників, що відбувся рік тому, небезпеки, що стоять перед молодими попутниками, формулювалися так: „Процес органічного зростання цих письменників з сучасністю має особливі труднощі, що тягнуть до специфічних ухилів у творчості цієї групи письменників: труднощі, що мають тенденції відбитися в ідеалізації господарчого зростання й успіхів техніки, як таких, без пов'язання з соціалістичним характером цього зростання в „діяцтві“ американського типу; в індивідуалістичному психологізмі, перебільшеній ролі інтелігенції, тощо“.

Мені здається, що це визначення труднощів для молодих попутників є правдиве і важне й на сьогодні. І ми повинні допомагати їм поборювати ці труднощі.

Тепер про взаємини з іншими організаціями. Говоритиму лише про „Нову Генерацію“ та „Авангард“. Саме тому, що з цими організаціями у нас не все гаразд, особливо з другою. Щодо „Молодняка“ та „Плуга“, то їх ми вважаємо за цілком дружні нам організації, за наших співників, хоч і бували у нас в роботі дрібні непорозуміння.

НОВА ГЕНЕРАЦІЯ

Ця група письменників, що збилася навколо журналу „Нова Генерація“ на чолі з товаришем Семенком, устигла, безперечно, дійти значних досягнень у своїй енергійній і настирливій роботі. Група виросла кількісно з невеличкої купки товаришів до поважної організації; виросла і якісно. В усякому разі не можна було не помітити, як члени Нової Генерації вперто працювали і над собою, і над своїм журналом, намагаючись на його сторінках теоретично обґрунтовувати роботу лівого фронту.

Треба визнати і той факт, що на початку своєї діяльності Нова Генерація справді дружньо ставилася до ВУСПП'у. І це було не погано. Це було навіть дуже добре.

Добре було й те, що журнал Нова Генерація не раз, гостро, але справедливо і вміло й дотепно вказував на помилки нашої „Літературної Газети“. Критики ми не боїмось. Навпаки, ми завжди будемо вдячні за справедливу товариську критику, що має на меті допомогти нам виправити свої помилки. Так і мусить бути між дружніми організаціями. Так і було спочатку між нами та Новою Генерацією. Був у нас коли не офіційний, то фактичний бльок.

Але пробачте. Якщо замість товариської критики, яку ми бачили в Новій Генерації раніш, ми зустрінемо хуліганство і вибрики проти нашої організації чи проти окремих товаришів, то вже розмови про дружнє співжиття припиняються. Ми будемо жорстко боротися з такими вибриками.

Я це кажу до того, що з Новою Генерацією саме таке лихо й трапилось. Раптом вона зірвалася з дружнього тона і буквально покотилася... І докотилася вона геть аж до статті Олексі Влизька під назвою „Марксизм, що підлягає спростованню“. Стаття ця була скерована проти товариша Щупака і починалася таким „дружнім“ вступом: „Щупак нам всім остаточно набрид. Коли Олексі Полторацькому нагадують це прізвище, він хапається за живіт, як хорий, що три роки харчувався рижовим наваром... Але з ким тільки не доводиться нам сперечатися на важкому шляху революційної літератури“.

І вже після цього вступу йде „спростовання“, що нічого не спростовує, тільки примушує сказати, якого тільки белькотання дитячого не доводиться перечитувати товаришеві Щупакові! Добре, що з-нього людина витримана... Але якже могла редакція Нової Генерації пустити таку „задьористу“, брутальну й порожню статтю, розраховану на компромітацію товариша Щупака, у якого т. Влизькові якраз не вадило б повчитися хоч би трохи марксизму?

Та, звичайно, не через саму цю статтю, хоч вона і була найнеприпустимішою зі всього, що нам доводилось читати на адресу окремих вуспівців з боку наших супротивників, не через це все такі наші взаємини з Новою Генерацією погіршали. Справа в настановленні Нової Генерації, в її платформі, в її теоріях, за якими проголошується відмирання мистецтва, яко емоційної категорії, і заміна мистецтва функціональними віршами. Теоретики Нової Генерації за ідеал людини хотять проголосити людину без емоцій і з самими, мовляв, умовними та безумовними рефлексамі. Ми ж не можемо на це пристати, знаючи, що в медицині зареєстровані випадки відсутності емоцій у ідіотів... (Сміх).

Отже теоретики Нової Генерації, будши самі людьми дотепними, помиляються, на нашу думку, щодо ідеалу людини. Помиляються і щодо відмирання мистецтва, яко емоційної категорії. Плутаються в рефлексах. Намагаються підмінити пролетарську літературу голим функціоналізмом. Перед ними може постати також загроза підміни діалектики Маркса і Леніна — механічним матеріалізмом, марксистського мистецтвознавства — рефлексологією.

З другого боку, вони не відмовляються від писання віршів. Щоправда — функціональних. Ну, от, наприклад:

На хвилі 3000 метрів

Алло	В цей момент	etc...
Алло	Я коханку свою,	Чи ти відчуваєш
Алло	Золотую Зозе,	щонебудь,
Гукає Едвард:	Цілую в зуби	Михайль?
— Семенко!	в перса	(Сміх).

Цілком функціональний вірш, не знаю, чого ви смієтесь. Робітники на Донбасі трохи не плакали. В кожному разі примусили членів Нової Генерації сісти за стіл та подумати...

Тоді, повернувшись з Донбасу, тов. Семенко скликає збори своєї організації і тут товариші остаточно приходять до переконання, що масам мистецтво з емоціями не потрібне. Маси вимагають рефлексів. Тов. Сотник, як це видно з протоколу засідання, видрукованого в журналі, заявляє: от у Вінниці була аудиторія. Культурна. А в Донбасі що? Некультурна аудиторія.

Товариші, в роботі Нової Генерації є багато цікавого і, якщо вона захоче вийти з того тупця, в який починає заходити, то ми знову будемо з нею працювати спільно. Треба, щоб Нова Генерація засудила свої „критичні“ методи, подібні до статті т. Влизька, і щоб відмовилась від твердження про назадицтво мистецтва, яко емоційної категорії, та від теорій відмирання мистецтва.

І ми помиримось. Тоді ми знову зможемо говорити про якусь спільну роботу.

(Голос: А не про горох.) Горох ми залишаємо їм, без зайвих розмов...

„АВАНГАРД“

Трудніше нам буде помиритися з „Авангардом“, групкою, що на чолі її стоїть Валеріян Поліщук. Адже ми з буржуазією ніколи не помиримось. А в творчості „авангардівців“ великою мірою відчуваються чужі нам, ворожі, просто кажучи — буржуазні впливи.

Отже мова про дружнє співжиття з „Авангардом“ може йти лише тоді, коли ця група позбудеться тих шкідливих елементів, що ними зараз просякнута їхня творчість. А вона справді просякнута ними. Дрібнобуржуазна психологія пре так із кожного рядка їхніх писань, як із їхнього теоретичного вінегрету, що має за свій ідеал „спіралі“ навколо жіночих грудей, джазбанд і фокстрот. Революційна фразеологія „Авангарду“ ще більше викриває буржуазну суть „спіралістів“. Ви-явити їхнє справжнє обличчя, показати його революційному суспільству — завдання і обов'язок нашої марксистської критики. Ми з свого боку, в міру своїх сил, допоможемо їй у цьому.

Генезу сьогодишньої платформи „авангардівців“ і особливо їхньої „творчої“ практики треба шукати ще в ранніх творах Валеріяна Поліщука. Я прошу пробачити мені ту цитату, що я наведу з його „Книги повстань“, виданої 1922 року Всеукрлітком Головополітосвіти УСРР. Цитата не зовсім пристойна, але ми змушені аналізувати всяку погань, щоб мати можливість поставити правдиву діагносту.

„Пройшла повз мене дівчина
І посмішка її нахабно дратувала,
Як клапоть білого паперу,

На цитриновій галяві осіннього лісу
Хтось іспражнявся і покинув.
І стало так неміло,
Коли побачив напис: венеричний лазарет.

Трохи далі:

... А з пологового шворня,
Що у глибін віків сягає через жінку,
Од розкладу колишеться смороду плинь.
Не фалльоси, а рани цілі:
Головка, здається одпаде,
Як шапочка з зогнилого грибка,
Лишень торкнись.

І ще трохи далі:

Тебе згвалтовано, Кіпрідо,
Не ніжним патосом Амура,
А членом сіфілітіка Європи.

Я думаю, що годі... (Голоси: Досить!) Може здатися дивним, навіть якщо я відкопую книжку В. Поліщука, видану 1922 року, і починаю з неї цитувати. Адже тепер, мовляв, 1929 рік, „авангардівці“ давно вже виробляють нові „спіралі“, стоять за індустріалізацію країни і оспівують її. Для чого ж цитувати старі вірші ватажка „Авангарду“?

Але, поперше, читати цю „Книгу повстань“ може хто завгодно, бо ж на те її видано і розповсюджено по бібліотеках.

А подруге — роблю це для того, щоб вам не здалися дивними оці самі „нові“ „індустріальні“, „динамічні“, „конструктивістичні“ і ще як там вони їх звуть „спіралі“, що їх „авангардівці“ „загинають“ уже в добу реконструкції.

Спіраль перша. Належить членкіні „Авангарду“ Раїсі Троянкер. Замість назви — три зірки:

* * *

Трава прив'ялена і заніміла осінь
Сьогодні сталось. Що це? Я жива?
В траві заплутались, розвіялися коси,
В гарячці тіло й голова.
Зім'ята сукня. На обличчі — мука.
Червоні плями в лентах комбіне...
І пада вечір у безодню круком,
І кличе вечір впасти і мене.
На серці якось важко і тривожно
І ти, ніяковий, не можеш приласкати...
І те, що сталось, повернуть не можна.
І серце холодом стиска...

Ти так молив — сьогодні стань моєю...
 І сталось. О закон буття!
 Ми у траві забули томик Гейне, —
 Його листки од вітру шелестять.
 І якось чудно. Хоч усю вже бачив —
 Соромлюсь при тобі панчохо підв'язать.
 І так іду...

Ну і... і нехай собі йде без панчохи, чи ще там без чого. Я не можу більше цитувати... (Сміх). Панчоха, замість співу індустріялізації. І характерно, що у Валеріяна Поліщука 1922 року звучать „філософічні“ рядки про „половий шворінь, що в глибині віків сягає через жінку“, а 1929 року, в добу індустріялізації, чуємо теж „філософічний“ відгук „спіралістики“:

„О закон буття! Червоні плями в лентах комбіне...“ (Сміх. Оплески).

Все це Валеріян Поліщук називає „животворящим спиртом“, яким він збирається зогріти „коло братніх націй“...

А може „авангардівцям“ ніяково за молоду свою товаришку, що так одверто показує читачеві своє розхристане „комбіне“ та панчохи?

Ні, навпаки. Член „Авангарду“ Леонід Чернов у четвертій книзі „Літературного ярмарку“ дуже прихильно говорить про ту „бойову“ товаришку: „І от, — пише т. Чернов, — разом із... настирливим, як стиснений газ, Поліщуком, ніжною і сміливою Троянкер... та іншими боїцями конструктивного динамічного (спіралісти) фронту, я рушив уперед“.

Отже, кругова порука.

„І хай не назвуть це моєю самовпевненістю і зарозумілістю, мої поезії завше блишали, як щире золото серед черепків“ — пише про себе Леонід Чернов у тій же таки книзі „Літературного Ярмарку“.

Ми не будемо зарані називати таку заяву ні самовпевненістю, ні зарозумілістю. Ми краще почитаємо вірші т. Чернова. Це буде справдливніше. Беремо найновіші. Із збірника „Авангард“, що вийшов оце недавно.

„Чую:

шкварчить (?) з-за спини
ламане слово

— облиш...

Хто це?

Вода?

Примара?

Ні. Це рида Тамара:

— Так облиш і забудь.

Я не в вирі

Я зазнала тут щастя вщерт.

Понесуть мене сні будомирі.

— В смерть, Тамаро.

— В життя, а не в смерть.

Звичайнісінька собі, нікому не потрібна міщанська, трошки містична балаканина. І просто червонієш за людину, що може так знахабніти й розперезатися, що зі сторінок радянського органу, на радянські

170 гроші, як торговка, розхвалює оцей свій підмочений і гнилий товар, рекомендує його, як „шире золото“.

В Берліні, в „Комічній опері“ щодня йде одне й те саме ревію. Зветься воно „Тисяча голих жінок“. В ньому характерним є те, що кризь „пахощі“ тонкої порнографії цілий час звучить лейтмотивом: „Deutschland, Deutschland über alles!“

Так от сьогоднішня творчість „авангардівців“ нагадує мені оте ревію „Тисяча голих жінок“. Бо й справді, поет Леонід Чернов, наприклад, дуже полюбляє „славити“ Україну між тими рядками, що я оце прочитав.

Поруч з „примарою і Тамаррою“, що „ррида“ і римується з словом „вода“, поет вигукне:

„О Вкраїно, Вкраїно!

Пора,

розгорнувши червоний прапор,

Оповити земну кулю“...

Ні, товариші, доки ви не покинете своїх Тамар і не застебнете як слід своїх „комбіне“, не вийде у вас нічого з червоним прапором:.. Не те настановлення... Чуже, вороже пролетарській літературі настановлення. Не сама Україна, а цілий Радянський Союз є батьківщиною трудящих цілого світу. І годі тут розводити тамаристий туман на тему про те, як сама Україна завоює цілий світ, хочби й під червоним прапором.

Не те настановлення...

Але ватажок „Авангарду“, Валеріян Поліщук, автор „спіралістичних“ теорій і „авангардівських“ платформ, справді дуже настирливо рекомендує цей свій товар. Та ще не аби до кого адресується, а до партійців, та й не просто партійців, а до „чутливих партійців“... (Сміх). Бо „не чутливі“, очевидно, не зрозуміють! От передо мною збірник „Авангард“. В ньому видруковано „авангардівську проклямацію“ уже німецькою мовою. У ній В. Поліщук звертається знов таки „an die Parteimitglieder“, цебто до членів партії. Хвалиться, що цю „проклямацію“ друкуватиме далі ще й французькою мовою, і есперанто, і мало не всіма мовами світу.

Я думаю, що це реальна загроза пролетарській літературі. Така течія в нашій радянській літературі, як оця, що з неї зразки я цитував, може тільки розкласти молодих попутників, зводити їх на манівці порнографії та міщанського „патріотизму“, а не наближати до ідеології пролетаріату. Хтось тут говорив нам, ніби наступний номер „Авангарду“ Валеріян Поліщук хоче почати такими словами „Хай живе одвертий поцілунок у голу жіночу грудь“. А крім того в тому ж номері „Авангарду“ має бути опублікований винахід „авангардівського“ інженера — станок для вдосконаленого задоволення своїх

потреб, бо, мовляв, цербкоопівські ліжка — річ допотопна і незручна... Тов. Хвиля: „Поліщук у станка“).

Так, Поліщук у станка. Я дуже радий, що т. Хвиля ще тут присутній, бо хочу його словами підсумувати „діяльність“ Валеріяна Поліщука. В згадуваних уже „Нотатках про літературу“, ви писали, товаришу Хвиля:

„Словом „Авангард“ — цебто В. Поліщук — „за живу жіночу груди“, за „джаз-банд“ і „фокстрот“, проти учби за „матірну говірку“, цебто за „застой“, за неучтво — проти розвитку і досконалого знання, за богому — проти нового побуту й здорового розвитку пролетаріату.

В. Поліщуківі здається, що він найреволюційніший у своїх поглядах, а він просто відбиває настрої й прагнення дрібного буржуа“.

Ми цілком погоджуємось. Тут тяжко щось заперечити. Я хочу тільки сказати ще кілька слів про методи боротьби з нашою організацією, що їх вживає Валеріян Поліщук. Це методи апеляції до „народа“, скарги на те, що вуппівці „адміністратори“, не дають дихати такій передовій організації, як „Авангард“ — такому витриманому й революційному спіралісту, як В. Поліщук.

Хто може адмініструвати „стиснений газ“, чи як там зве Леонід Чернов свого ватажка? В кожному разі ми не беремось.

Це брехня. Ми нікого не адмініструємо. Це просто смішний закид. Як радянські громадяни, ми маємо таке саме право громадянства, як і Валеріян Поліщук. Не більше, не менше. Як письменники, знов таки маємо свої журнали, а В. Поліщук має свій. І ніхто йому не заборонив вилити з сторінок „Авангарду“ цілі ріки „добірньої“ лайки на адресу ВУСПП'у. Валеріян Поліщук хотів би винищити всю українську літературу і залишити тільки себе, та ще, може, Раїсу Троянкер та Чернова... (Сміх). Це зовсім не жарт. Хто читав його статтю в „Веч. Радіо“ під назвою „Галопом по поезії“, той знає, що я ні краплі не перебільшую. Там він зве всіх сущих на Україні бездарями і всю літературу мертвою, крім „Авангарду“, звичайно. Так що нахил до адміністрування якраз виявляється у Валеріяна Поліщука.

Є, між іншим, у нього в книжці „Козуб ягід“ такий афоризм: „Аж дивно стає, що всяка досконала сволоч має місце під сонцем“. Та не хочеться мені тлумачити цього афоризму... (Сміх. Оплески). Замість того я скажу, що ми будемо рішуче боротися проти спроб будь-якої організації посісти монополію в літературі. Тим паче — проти спроб „Авангарду“.

Та будь-що-будь — перед „Авангардом“ ще є перспективи виправитись. Бо ж той самий Валеріян Поліщук може писати й інші речі. Та сама Раїса Троянкер друкувала в Гарті кращі поезії, ніж вона

172 почала потім друкувати в „Авангарді“. Той самий Леонід Чернов в своєму доробкові має і такі поезії, як „Три сини“. Отже, справа в тому, щоб позбутися своїх тяжких хиб, вилікуватися од Тамар та од „станків“, зростися з радянською революційною дійсністю, взяти курс справді на індустріялізацію, а не на міщанське, дрібнобуржуазне триндикання. Вилікуються — їм же краще буде. Не вилікуються — революція не загине.

ПЕРЕМОГА БЛИЗЬКО

Крім всього цього реакційні сили знаходять своїх співців та ідеологів у таборі правих письменників, що з ними нам доведеться жорстко боротись, і то меншою мірою статтями, а більшою мірою своїми художніми творами.

Підсумовуючи свою доповідь, я хочу ще раз підкреслити: ставлення пролетарської літератури до попутників давно визначене, і ми не можемо припускати найменшого викривлення партійної лінії в цьому питанні. Пролетарська література мусить допомагати попутникам переходити на рейки пролетарської ідеології, обережно й без жадних елементів компихи й самовпевнености. Показувати тим із них, що відбивають настрої інтелігенції, зв'язаної з виробництвом і близької до наших завдань індустріялізації та господарського розвитку, де в них починаються ухили в бік фетишизації та ідеалізації техніки без пов'язання з соціалістичним характером її розвитку та зросту, в бік „діяцтва“, індивідуалістичного психологізму і т. ін. Терпляче ставитись до вагань попутників, продовжувати уперту працю наближення їх до завдань художньої літератури пролетаріату. Не переоцінювати їхніх можливостей, не хилитися перед „досягненнями“, що не відповідають завданням пролетарської літератури, але ніякою мірою й не легковажити досягненнями попутницької літератури щодо форми.

Але на правах письменників, визначених і окреслених, що з них інші прориваються часом одвертими реакційними гаслами, сентенціями й образами, пролетарська література мусить піти в рішучий наступ, викрити в них класового ворога, ідеолога буржуазії, куркуля, непмана, фашиста.

Чутно „Клекіт“ Осьмачки, ефремовщину, видно тенденції деяких викладачів літератури. Завершує всі ці „прагнення“ й „стремління“ фашистський „Літературно-Науковий Вісник“ у Львові, орган запеклого ворога пролетарської України, Дмитра Донцова.

Тому генеральна лінія пролетарської літератури, зокрема її передового загону ВУСПП, полягатиме за доби реконструкції у категоричному перегляді питання учби й розв'язанні його в найрішучіший спосіб — учба до кривавого поту, озброєність до зубів і на-

ступ на всьому фронті пролетарської літератури — художній і ідеологічний.

Сміливіше, з новими силами — за роботу!

Наша перемога, товариші, близько! Я хочу сказати про неї словами нашого товариша — Леоніда Первомайського, із його книги „Плями на сонці“:

— Здорова осінь червонить пізні яблука, а над містом звисає густа прохолода й ранком гудки гудуть бадьоро — мажор! І тоді ти віриш, що осінь — це не смерть та нудьга, а іспит... Я знаю, ти пройдеш крізь осінню мряку й схвильовану досвітню чвирю з рум'янцем молодости на щоках...“

Іспит перед революційним суспільством ми повинні скласти блискуче. (Довгі оплески).

Є. ХОЛОСТЕНКО

ВИСТАВКА НІМЕЦЬКОЇ ГРАФІКИ

Пересувна виставка німецької сучасної графіки, що її організувало Всеукраїнське Товариство культурного зв'язку з закордоном, — демонструючи досягнення цієї галузі німецької сучасної промисловості природньо притягла до себе широку увагу *. Самий факт організації такої виставки, що вперше демонструє окрему ділянку мистецько-технічного сучасного виробництва в Німеччині, має безперечно велике значіння для нашого культурного розвитку. Але ця виставка має ще і деякі свої особливості. В цілому вона виявляє далеко повніше сучасний технічний рівень поліграфічної промисловості Німеччини, цієї клясичної країни друкарської справи, аніж її мистецькі тут здобутки. Проте, загальний рівень демонстрованої продукції, її формальний і якісний бік являють також не абияку цікавість. Безперечним здається, що використати нам слід тут не лише технічні надбання, але й мистецьку культуру. Це принципове питання, і відомо, що тут існують не однакові погляди. Величезне зростання індустріалізму і складні суспільно-класові процеси висунули на Заході, зокрема і в ділянці індустріального мистецтва, особливі підходи, мистецькі напрямки та течії. Серед різноманітного співіснування різних напрямків сучасного мистецтва, особливо в післявоєнний час можна відзначити значні групи художників-архітектів, пов'язаних спільністю в своїх істотних підходах. Подібно централістичним тенденціям монополістичного капіталізму, і

Від Редакції. У вступній своїй частині стаття дискусійна. Ставлячи питання про джерела буржуазної культури, що їх доцільно б використати в нашому мистецтві, автор не розв'язує того питання.

* Після Харкова вона відбулася у Києві протягом червня місяця й 8. VII. ц. р. направлена до Одеси.

в мистецтві широке місце набувають вияви організованості плянового підходу конструктивності і логічної закономірності в будівництві речей. Але, як ці тенденції в межах економіки буржуазного суспільства не можуть розв'язати протиріччя капіталістичної системи, так і цим мистецьким проявам на перешкоді стоїть самий тип мистецтва і художньої практики, властивий капіталістичному суспільству. Ці особливості деяких мистецьких течій Заходу роблять їх особливо цінними для нас і потребують з нашого боку широкої уваги, бо самі вони виникли в умовах близької до нас виробничої практики. Але, наприклад, т. А. В. Луначарський вважає, що ми „должны предпочесть“ мистецтву доби імперіалізму — мистецтво раннього й середнього періоду капіталістичного розвитку буржуазного суспільства. Говорячи далі про малярство, він пише:

„Как раз в истории нашей русской живописи имеется тот вид реализма, который в конце - концов является наиболее близким к потребителям нашего времени. Это живопись — передвижников. Однако существует мнение, будто передвижники — есть просто буржуазное или полубуржуазное искусство и наш пролетариат будет гораздо скорее воспринимать формы, так называемого левого искусства, которое развернулось на Западе *“. Далі, кажучи про ці напрямки на Заході, Луначарський продовжує: „Все это и многое другое, что мы видим на Западе, для нас весьма мало приемлемо ***“. Це скеровано проти тези і поглядів, які захищаються частиною нашої марксистської художньої критики зокрема з секції мистецтва Комкадемії про потребу і важливість для нас засвоєння і критичного опанування мистецтвом доби монополістичного капіталізму в останній фазі його розвитку, коли всі попередні „ізми“, що були в переважній більшості відгуком на запитання дрібнобуржуазних груп, відходять на задній план перед конструктивізмом, який несе в собі низку позитивних організуючих і науково-технічних тенденцій. Але, підкреслюючи потребу для нас опанування цими досягненнями, слід акцентувати на тому, що і ці здобутки як і спадщина минулого в цілому не неутральні й при не-критичному, нерозбірливому ставленні можуть дати негативні наслідки. Як відомо, ліві деякі групи архітектів порівнюючи вже давно в особі свого провідного активу підкреслювали цей момент. В цілому, завдання тут слід розуміти як потребу критичного засвоєння і використання цілого досвіду, що його здобуто людством, а особливо тих діб, де ми спостерігаємо вияви близькі до завдань нашого мистецтва, як його організованість, масовість, що будуть одними з основних, найхарактерніших властивостей нашого мистецтва, й які вже тепер частково виявляються в процесі його будівництва. Виставка німецької графіки,

* „Изобразительное искусство на службе жизни“. Красная Панорама, № 23, Лгр. 1929 р.

** Там таки.

саме з цього боку, демонструє дещо цікаве, але, як ми підкреслювали, її мистецький бік значно поступається перед технічно-виробничим. Це виробниче настановлення виставки проте має свої дуже позитивні для нас риси. Вона демонструє не лише книжкову графіку, плякат і т. ін., а й усі ті ділянки, що їх обслуговує поліграфія, як виробництво (етікетки, упаковка), а також блянки, рекламу найрізноманітнішу і т. ін., словом поліграфію самого масового споживання та побутового характеру. А саме це для нас дуже важливо. Наше мистецтво мусить будуватись в напрямі реалізації гасла мистецтво — масам. Саме масовий характер нашого мистецтва буде становити одну із найхарактерніших його особливостей. Ці форми мистецтва, що мають уже тепер справжній масовий характер, мусять вимагати від нас особливої уваги. В добу соціалістичної реконструкції вони набирають виключного значіння, як знаряддя впливу, перевиховання цілого психо-ідеологічного комплексу широких трудящих мас, так і по лінії політичної пропаганди й піднесенню їхнього культурно-ідеологічного рівня. Серед цих масових мистецьких форм просторове мистецтво в своїх виявах посідає не останнє місце, а тут виробнича поліграфічна продукція стоїть майже на першому плані. Вона обслуговує цілі виробництва: це продукція наших тютюнтрестів, цілі „солодкі“ виробництва, різноманітніші упаковочні засоби, не кажучи вже обгортку, плякати, афішу і т. п., які завжди маєш перед очима, сила впливу яких величезна: її прекрасно свого часу ураховували капіталісти. Коли взяти, як приклад, обгортки на мило, що проходять в найширші кола, які досі можна надібати як засіб прикраси від дівочої касарні на руднях Донбасу до хати селянина чи гуртожитка колгоспу, то через цей масовий характер з неї є не абиякий чинник у справі визначення і виховання культурно-мистецьких смаків широких мас. На цих обгортках з мила в передреволюційні часи з „жгучими красавицями“, а іноді, майже порнографічного характеру виховувались перші смаки не одного покоління. Тут постає питання, чи змінилась ця обгортка наших державних товарів відповідно до тих змін, що відбулися та тих, зокрема зрушень, що стались в смаках і вимогах нових споживачів? Чи зазнали кардинального перегляду з нашого клясового погляду ці „досягнення Рале й К^о? Коли оцінювати це по самих обгортках як ТЕЖЕ, так і інших трестів, а також і з ділянки „солодкої“ продукції, то ніяких змін ніби не відбулося. Щоб переконатися, погляньте на обгортки мила ТЕЖЕ „Молодость“, з якої на вас „захватывающе“ погляне „пышная красавица“, декольтована по моді минулого століття. Але ця красуня не одинока в вітринах ТЕЖЕ, навпаки, вона має там блискуче оточення: мило „Сайд“ з сценкою „восточного“ залицяння, мило „Шехерезади“, де східня красавиця демонструє якісь сумнівні причандали на своїх грудях, „Савон, букет фавори“ з дамами в кринолінах, мило „Кармен“ (розуміється, з трояндою в зубах, і сама Кармен — „сплошноє

176 упоение“) та нарешті „Волна“, де пікантна жінка розкинулась на хвилі так, як це можна зробити лише на ліжкові — свідчать про не абиякі турботи ТЕЖЕ за смаки сучасного споживача. Ці альковні пози й „жгучі“ красуні з магічними поглядами мусили б, власне, зникнути давно з обгортки ТЕЖЕ. З усією рішучістю треба відзначити, що в масовій поліграфічній продукції, як і в масовому мистецтві загалом з величезною швидкістю зростає міщанство, протаскуються його ідеї, що разбешують і обробляють свідомість, волю і смаки широких мас. Можна привести ще багато зразків тієї пошлятини, еротики, міщанства, яке тільки, очевидно, з перспектив каси розповсюджується нашими установами (взяти хоча б продукцію листівок з їх міщансько-обивательськими сюжетами і відповідними художньо-ідеологічними ознаками) — в величезній кількості. Наші шпалери (шкода, що їх не демонстровано на цій виставці), обгортки книжок, журналів, різні „художества“ на коробках — є в переважній масі конкретними носіями ворожих нам тенденцій у галузі побутового мистецтва. А тимчасом, це питання має для нас величезне принципове значіння. Треба покінчити з уявленням, ніби старі, одержані нами в спадщину форми мистецтва є вічні, ніби завдання соціалістичної його переробки полягає лише в тому, щоб наповнити їх новим „змістом“. Треба настирливо пересувати увагу від „изящных искусств“ в станкових його камерних естетно-ізолюваних формах, одержаних нами в спадщину, в бік масового мистецтва в різноманітних його виявах. Очевидно, давно потрібно викинути цих підпудрених дам з нашого вжитку. Ця гниль і пошлятина псує зрештою смаки нашої зміни, привчає дивитись на світ через призму слашавости дріб'язкової пошлости, до якої привчали стільки часу старі фабриканти. Візьміть оформлення продукції інших наших трестів, наприклад, кондитерських, та ж знайома картина, що і в ТЕЖЕ; а поза всім від цих „художеств“ сама продукція їх аніяк не стає кращою. Тому треба було б звільнити наші трести (серед них і ТЕЖЕ) від таких надмірних турбот про мистецько-ідеологічне виховання працюючих мас Радянського Союзу. І коли оглядаєш тут низку прекрасно оформлених (без цього міщанського шику) не банально речей, але проте дуже виразно і чітко, а разом і найекономішними засобами художніми і технічними, мимоволі виникає думка про організацію подібної виставки нашої поліграфічної промисловости, зокрема в її масових побутових виявах. У нас було вже чимало виставок, але все це майже виключно станкове мистецтво. На жаль, жадної виставки такого нового типу ми ще не мали.

Треба було б зрештою, переборовши старі тут традиції та особливу увагу до красного мистецтва, організувати таку виставку, що дала б практичні наслідки, й що на сьогодні має такий актуальний інтерес.

Треба висунути ці завдання, що в наших умовах набувають зовсім іншого змісту на чільне місце та притягти до обслуговування їх кращі кваліфіковані сили, зокрема тих художників, що по настано-

ДО СТАТТІ
Є. ХОЛОСТЕНКА

ВИСТАВКА
НІМЕЦЬКОЇ ГРАФІКИ

ДО СТАТТІ
Є. ХОЛОСТЕНКА

ВИСТАВКА
НІМЕЦЬКОЇ ГРАФІКИ

DER WEG

AUS DEM WIRRWARR DER MARKEN

BERGMANN[®] Hauszeichen
weist den Weg aus dem Chaos der
Marken. Raucher und Raucherin
bedürfen endlich der Führung, der
sie bedenkenlos vertrauen können.
Soll die Zigarette von heute ihrer
brennendsten Kulturaufgabe ge-
recht werden: dem Ausgleich der
Spannungen dieser bewegten Zeit.

Bergmann Pigalle 5 Pf.
Bergmann Privat 6 Pf.
sind die betreffenden Marken.

Sie sind überragende, sind inter-
kontinentale Schöpfungen fein-
sinnigster Verfeinerung in die an-
spruchsvolle Geschmackskultur
unserer Tage: erlesene Orient-
tabake aus den sonnigsten Be-
zirken der angesehensten Anbau-
länder bilden das bleibende
Fundament für den zartblumigen
Bau ihrer Rasse. Bei aller Wahrung
ihres aromatischen Charakters
bestimmen Milde, Süße und die
vollendete Grazie der Form ihren
entscheidenden Dauerwert.

Bergmann Pigalle 5 Pf.
Bergmann Privat 6 Pf.
sind die Marken der Zeit.

Meisterer der Tat auf dem sicher
leitenden **Bergmann - WEG**

Haus Bergmann

Zigarettenfabrik A.-G. Dresden

ДО СТАТТІ
Є. ХОЛОСТЕНКА

В ИСТАВКА
НІМЕЦЬКОЇ ГРАФІКИ

вленням своєї художньої практики можуть дати тут нові зразки. Треба настирливо орієнтувати митців від їх замкнених ізольованих форм роботи на працю в тих ділянках промисловости, де зараз потребується робота художника і що мають таки величезні перспективи в зв'язку з швидким зростанням нашого плянового соціалістичного індустріалізму, з захованими тут величезними творчими можливостями.

Серед відділу упаковок виставки німецької „прикладної“ графіки, є низка речей, що притягають увагу, і в цій лінії варто нам багато дечого використати з добутоків, які є на Заході, зокрема в Німеччині, пристосовуючи їх до умов нашого життя, яке надає їм тут нові настановлення. Там же ці речі служать переважно як рекляма. Зокрема наші друковані обгортки (що вживаються в величезній кількості) зроблені з дешевим базарним міщанським шиком і шкідливі з боку своєї ідеологічної суті, ще й надто неекономні: багатоколіорові, з вживанням іноді найдорожчих засобів друку, зайвих наклеюк і інших технічних моментів, що женуть угору відсотки собівартости нашого краму.

З окремих ділянок, поданих на виставці, одною з найцікавіших є макети верстки шрифтів та різні технічно-утилітарного призначення речі, прекрасно конструктивно оформлені, в той же час — мінімальними засобами. Характерні також спрямовання в оформленні низки обгорток і т. ін. за допомогою нових технічних можливостей (фото, різноманітний набір, використання фактури паперу, різні засоби технічного друку). Цікаві обгортки, а також блянки, що лаконічно оформлені, але і в той же час дуже яскраво виявляють своє функціональне призначення (ілюструючи цим певний підхід і настановлення сучасного художника-виробника). Зупиняйтесь на окремих речах ми не будемо, для нас найважливіше поставити деякі загальні питання та відзначити, які серед окремих ділянок поданих речей, найбільш заслуговують на увагу. Серед багатоколіорового друку на виставці та плакатів є також низка високої мистецької якості експонатів, дотепно задуманих і прекрасно виконаних технічно; але в цілому речей слабих, а іноді і зовсім не цікавих — тут також не бракує. Розуміється, виставка відбиває на собі, хоч вона й є ніби лише „прикладної“ графіки, характер мистецького процесу сучасної Німеччини, а певною мірою й сучасного Заходу загалом. Демонстровані речі не становлять якогось цілого формального обличчя, але виразно подають диференціацію і наявну на Заході різноманітність підходів, від занепадницьких слашавих робіт до речей, які несуть у собі, в своєму мистецькому оформленні, риси організованости, конструктивности, логічности в своєму задумі і виразности в виконанні.

Значіння такої виставки для нашої поліграфічної промисловости мистецьких кіл не будемо підкреслювати — воно очевидне. Треба відзначити нарешті прекрасну експозицію й організованість виставки в цілому.

Слід було б за цим першим досвідом демонстрації у нас виробничого мистецтва Німеччини організувати виставку за виробничим же принципом таких галузів, де здобутки особливо виразні і що для нас являють не обиякий інтерес. Це в першу чергу, архітектура, внутрішнє устаткування житла, продукція будівельної промисловости (арматура, нові матеріяли та їх пристосування), нові побутові речі і експериментальна робота в цьому напрямі, також сучасна міжнародна книга і т. ін. Такі виставки художньо-технічного характеру, як, наприклад, нової архітектури і досягнень сучасної будівельної промисловости Заходу мають для нас величезне практичне значіння. Поруч цього, безсумнівно, як чергове завдання постає організація виставки сучасного революційного мистецтва Заходу, Європи й Америки в його найвиразніших проявах і представниках. Словом, перед Всеукраїнським Товариством культурного зв'язку з закордоном наша сучасність висуває низку пекучих і відповідальних завдань. Розуміється, в реалізації їх мусить бути забезпечена йому найширша активна підтримка цілої пролетарської громадськості, наших мистецьких об'єднань і культосвітніх установ.

БІБЛІОГРАФІЯ

Ів. Ле. „Роман Міжгір'я“. ДВУ. 1929 р., ст. 293, ціна 2 крб. 20 коп.

„Роман Міжгір'я“ — це чи не найцікавіший, у всякому разі найактуальніший роман на нашому книжковому ринку за 1929 рік. Не кажучи вже за те, що автора він висуває багато наперед після його слабкої книжки „Танець Живота“ — „Роман Міжгір'я“ залишиться в нашій літературі надовго, як документ героїчної доби нашого будівництва.

Вже сама тема цього роману надзвичайно цінна. Хоч автор темою свого роману, бере будівництво 1924 року, але вона не застаріла для нас аж ніяк. Книжка хвилює. Бо в ній б'ється пульс будівництва, бо люди (з деякими лише винятками) живі: з усіма гарними й поганими людськими рисами. Навіть трафаретний трикутник: жінка — чоловік — чоловік, у Ів. Ле втратив свою трафаретність, забарвлений складними умовами узбецького побуту.

Надзвичайно тяжкі умови роботи для комуніста на радянському Сході ще ніде не відбилися в українській літературі. І перша велика заслуга „Романа Міжгір'я“ є саме в тому, що автор так широко розгорнув перед нами картину неймовірних труднощів роботи для комуніста-узбека серед свого власного народу, темного й несвідомого, в наслідок утисків царату. Цей постійний опір, що його мусить переборювати герой роману, комуніст узбек Мухтаров, в'їдливість одвічних

забобонів, калим за дружину тощо,— Ів. Ле подає так, що читач гостро почуває трагедію. Мухтаров — видатний комуніст. І Узбекистан його знає. Але це не медова прилизна бездоганність, а жива людина, комуніст, що часом хибить, забуває за осередок і членські внески, коли проводить час з Любкою Прохорівною, сам платить калим за жінку, часом почуває звичайну людську втому й навіть трохи занедбує роботу. Автор уміло й доречно посилює цю трагедію невдалим коханням до „білої“ жінки, потім шлюбом з власною сестрою через забобонну паранджу. Все це відбувається на хвильово-захопленому тлі грандіозного будівництва іригації голодного степу, що проти нього самі узбеки, бо вони скінують у своїй інертній і непорушній темряві. Проти цього будівництва — „свята обитель“, бо їй воно економічно невигідне, проти будівництва — інженери — шкідники. Моментами скрегочеш зубами, коли Мухтаров борсається, як загнана тварина. Гостро, підкреслено показує манівці соціалістичного будівництва Ів. Ле. Й тим яскравіше й сонячніше виступає велика радість творчості. В інженера Синявського, що віддано працює на будівництві, яснішають очі, коли він говорить про те, що переселяни працюють краще за фахівців. В епізоді з першою динею, що її приносять Мухтарову, з заплідненого й зрошеного Голодного Степу — один крок до мелодраматизму, але в Ів. Ле це переконливо зворушує. Оце, та невідомий патос будівництва — ось головне в „Романі Міжгір'я“.

Навіть коли б Ле не зачепив нічого іншого в своїй книжці, то й так вона мала б виключну вагу.

Та побут, що його показує автор, оте призириле ставлення, навіть кращих білих до „племені нижчого порядку“ та надзвичайна складність життя, що примушує комуніста ходити в бутафорському національному убранні, маса характерних дрібниць, вміло показаних автором, довершують виключність цієї книжки.

В іншому місці ми вже писали про цю книжку й згадували, між іншим, що огріхи в „Романі Міжгір'я“ є. Хотілося б зараз отут зупинитися на їх, бо ми певні, що книжка Ів. Ле розійдеться швидко, і автор зможе використати деякі наші зауваження для другого видання. До огріхів загалом треба віднести деяку схематичність деяких положень і постатей. Звідси витікає певна сирість обробки й зриви в малюванні окремих постатей. У першій рецензії ми згадували Любку Прохорівну. Автор то малює її просто, як самичку, то як жінку, що йде на все ради змоги мати дитину, то, нарешті, таку сильну людину (хоч і негативно сильну), що зважається через наймичку отруїти Мухтарову матір. Наймичка Мар'я надто схематична. Про неї напочатку зовсім мало сказано, автор попередньо не розвинув цього образу, і тому її згода на вбивство не зовсім сподівана, а головне не зовсім виправдана. Те саме й з переходом на наш бік мули. Цей перехід не переконливий.

Нарешті два найневдаліших моменти: залишається незрозумілим, чому Лодиженко, що викрив динаміт у тунелі, не сказав про це нікому, крім інженера Синявського. І чому підчас розмови з Синявським Лодиженкові „стало зрозуміло, що не першу злодійську міну знаходить Синявський“ (ст. 201). Кінець - кінцем і Лодиженко й Синявський логічно повинні були справу викритого шкідництва передати куди слід.

Хиби ці походять із схематичности й сировинности матеріялу, і тим образливіші вони в цій прекрасній книжці, що одразу ставить Ів. Ле в лави першорядних українських прозаїків. Так широко, як Ле, ніхто ще не розгортав перед нами теми соціалістичного будівництва.

„Роман Міжгір'я“ — це виключна подія не тільки на тлі вуспівської продукції, що дає все нові видатні зразки пролетарської творчости, а й на тлі української літературної продукції за останні роки.

С. К - ський

ХРОНІКА

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТРАЛЬНИЙ ДИСПУТ

В червні в Харкові відбувся великий театральний диспут, де взяли участь режисери, актори, директори театрів, учні драматичних вишів, представники Наркомосвіти та глядачі. На жаль, не досить було на диспуті репрезентовано глядача - робітника та акторів, бо більшість їх були в роз'їзді.

З цікавою промовою виступив на диспуті Наркомосвіти УСРР т. Скрипник, що зупинився на питанні про театральний трикутник. Під ним т. Скрипник розуміє співвідношення актора, режисера та глядача. Розв'язати проблему глядача — це завдання всіх завдань, зазначив т. Скрипник.

В дискусіях на диспуті виступали письменники: Кулик, Хвильовий, Куліш, режисери: Лесь Курбас, Гнат Юра, В. Василько та ін. Гостро нападали промовці на неправильну лінію в окремих моментах роботи театру „Березіль“. „Березілеві“ закидали, що він в деякій мірі відірвався від мас, до того ж дає не завжди витриманий ідеологічно репертуар.

Докладний стенографічний звіт диспуту подала в одному з номерів газета „Вісті“, а окремі промови друкує журнал „Радянський театр“.

НОВИЙ ТЕАТРАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

В серпні вийшов перший номер нового театального журналу українською мовою „Радянський театр“, що його видає управління мистецтв Наркомосвіти УСРР. В номері вміщено промову тов. Скрипника на театральному диспуті, статті т.т. Сушино - Хоменко, Н. Рабічева, В. Василька, Г. Юри, Я. Мамонтова, Ф. Білокриницького, Альфа,

Плеського та відділ хроніки. Журнал також вмістив в цьому номері список дозволених п'єс. Другий номер журналу вийде у вересні. Журнал виходитиме раз на місяць. Редагує журнал — редколегія.

НОВІ П'ЄСИ УКРАЇНСЬКИХ ДРАМАТУРГІВ

В серпні — письменник Микитенко зачитав на Пленумі Художньої Ради Одеської Держдрами свою щойно закінчену п'єсу „Диктатура“. Пленум визнав, що авторові пощастило розв'язати в п'єсі проблему взаємин міста й села.

П'єсою „Диктатура“ — Одеська Держдрама відкриває свій наступний театральний сезон. Ставить п'єсу мистецький керівник театру М. С. Терещенко.

Драматург Я. Мамонтів закінчив велику п'єсу на п'ять дій (10 одмін) під назвою „На камені горить“. В п'єсі автор змальовує українську інтелігенцію та її участь в культурно-господарському процесі. Нині драматург закінчує дитячу оперету „Солом'яний дід“, а потім почне писати комедію-буф для української музичної комедії.

СТОЛИЧНІ ТЕАТРИ

Ще кілька тижнів — і театри столиці УССР розчинять свої двері для глядача. Підготовча робота в театрах нині проходить досить інтенсивно.

Театр державної опери зазнав серйозних змін щодо директорського складу. На директора до театру призначено тов. Рибак, що досі працював в Утодіку. На головного режисера й балетмейстера запрошено знаного Форегера, на головного художника — Анатолія Петрицького. Крім того, режисерами в театрі працюватимуть Каргальський та Бобров, а диригентами — Маргулян, Вериківський і Рудницький.

В репертуарі державної опери кілька цікавих новинок. Протягом сезону пройдуть „Купало“ — опера Вахнянина, „Борис Годунов“ — Мусоргського, „Захар Беркут“ — Лятошинського, „Машиніст Гонкінс“ — і, можливо, одна грузинська опера. Опера поставить також балети: „Футболіст“, „Весняна казка“ та ін. Взагалі протягом сезону вона дасть 20 назв. При опері працюватимуть балетна і акторська студії, де готуватимуть молодняк для роботи в оперних театрах.

Театр „Березіль“ відкриє свій сезон п'єсою Цимбала „Заповіт пана Ралка“. Так само Куліш здав театрові п'єси — „Патетична соната“ та „Закут“. Крім того, пройде перероблена автором п'єси „Народній Малахій“. В театрі поставлять нове ревю. Включено до репертуару п'єсу І. Микитенка „Диктатура“, що має піти в кінці першої половини сезону.

„Березіль“ намітив дати також кілька клясичних п'єс для молоді, що підуть як ранкові вистави в неділі та свята. В основному склад трупі залишається торішній.

Найвизначніша подія в театральному житті Харкова — це організація української музкомедії. На директора її призначено тов. Предславича. Формування української музкомедії майже закінчили. Акторські сили для музкомедії дали всі українські держтеатри, що відрядили туди людей з певним культурним рівнем та мистецьким стажем. Взагалі основна установка музкомедії на українського актора, бо й репертуар цього вимагає.

Режисерський склад музкомедії побудовано так, щоб кожний режисер дав максимум дві постанови. На постійного режисера запрошено Балабана, а окремі постанови дадуть Терещенко, Смирнов, Тягно та ін. Музкомедія провадить переговори також з Курбасом, Васильком, Форгером і Терентьевим. Як художники в театрі працюватимуть Петрицький, Меллер, Крейн і Панадіяді. На балетмейстера запрошено Вігільова, Холфіна та Мея.

В репертуарі нової музкомедії європейська класика, українська класика і стара п'єса та сучасна оригінальна українська музкомедія.

В обробці тексту музкомедії дали згоду взяти участь всі визначні українські письменники. Музику дадуть композитори Мейтус, Коляда, Шипович, Газен, Вериківський, Козицький, Клебанів та Дешевов. Свій сезон музкомедія почне 1-го листопада.

Щодо Червонозаводського театру, то в ньому відбулася деяка реорганізація. В основному театр бере установку на постанову п'єс для робітничого глядача.

Дитячий театр зазнав серйозних змін. В ньому майже на 60% поновлено акторський склад. На головного режисера запрошено Клещєєва. В репертуарі — дитяча оперета Мамонтова, п'єса Ю. Олеші „Трое товстих“ і інсценізація твору Юрезанського „Червонозаводський загін“.

В КАПЕЛІ „ДУМКА“

Капеля „Думка“ почала підготовну роботу до відкриття сезону. За пляном „Думка“ протягом семи місяців працюватиме по округах. Вона вже склала умови з Одещиною, Дніпропетровщиною, Уманщиною та Шевченківщиною.

ТЕАТР ІМ. ФРАНКА В ЗИМОВОМУ СЕЗОНІ

Весь літній період державний театр ім. Франка гастролював по Україні. З чималим успіхом відбулися його виступи в Харкові, Сумах та Дніпропетровську. Майже скрізь театр переважно обслужив організованого глядача.

Нині театр приступив вже до підготовного періоду. Відкриття сезону театру відбудеться на початку жовтня. На відкриття намічено поставити п'єсу Микитенка „Диктатура“. Письменник Л. Первомайський на замовлення театру написав п'єсу „Коммольці“.

Далі (орієнтаційно) театр намітив поставити п'єси „Отруйні гази над Берліном“ (переклад з німецької), „Місто вітрів“ (переклад з російської), одну класичну п'єсу та нові п'єси Плужника та Коваленка. До 25-х роковин революції 1905 року театр виготує інсценізацію повісті Коцюбинського „Фата моргана“. Окрему постанову театр дасть до ювілею 10-х роковин свого існування, що минає цієї зими.

ОДЕСЬКА ДЕРЖДРАМА

Цього року раніш за всі театри відкриває свій сезон Одеська Держдрама. Театр перевів під керівництвом нового директора т. О. Шраменка та мистецького керівника М. Терещенка велику підготовну роботу. Акторський склад ґрунтовно переглянуто, в наслідок чого до театру влило багато нових сил.

Театр широко зв'язується з організованим робітничим глядачем і бере тверде ідеологічне настановлення щодо репертуару.

Відкриття театру має бути в середині вересня п'єсою І. Микитенка „Диктатура“.

В ОДЕСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ ОПЕРІ

Свій сезон Одеська державна опера почне 1-го жовтня „Тарасом Бульбою“. Серед намічених нових постанов опери: „Розлам“ — лібрето за п'єсою Лавреньова (музика молодого одеського композитора Фіmelіді), „Дума Чорноморська“ — Яновського, „Золотий обруч“ (Захар Беркут) — Лятошинського і „Джоні награв“ — Кшенека. З балетів підуть: „Футболіст“, „Есмеральда“, та „Мазилка й Мурзилка“. Взагалі ж протягом сезону пройде 15 опер.

ЮВІЛЕЙ КАПЕЛІ ІМ. ЛЕОНТОВИЧА У ВІННИЦІ

Недавно Вінницькі трудящі відсвяткували 10-ті роковини Вінницької капелі ім. Леонтовича. Капеля є велика художня одиниця на Правобережжі і має визначне місце, як провідник української музики й пісні. Роботу свою капеля поставила досить широко, і її добре знають в робітничих клубах, червоноармійських частинах та на селі.

КУЛЬТУРНО - МИСТЕЦЬКА ХРОНІКА СЛОВНИК УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ

Проф. Плевако (Харків) упорядковує „Словник українських письменників“. До нього ввійдуть якнай докладніші біо-бібліографічні відомості про поетів, повістярів, драматургів, перекладачів, авторів літературних і літературно - публіцистичних фейлетонів та кореспондентів, кіно - сцена-

184 рів, інсценізувань, істориків літератури, критиків, журналістів, авторів праць з теорії літератури, мемуаристів та ін., навіть видавців журналів і газет, редакторів та інших робітників пера. Словник має виявити й підсумувати увесь письменницький доробок України за час існування української літератури. Перший том словника (літери А — К) через хворобу упорядника запізнився і вийде з друку цієї зими. З свого боку упорядник словника просить робітників друкованого слова надсилати йому біо-бібліографічні матеріали на адресу: Харків, Кладовищенська вул., № 3, проф. М. Плевако.

ЖУРНАЛ „ЗАБІЙ“ ВИХОДИТЬ

Після великої перерви знову виходить літературно-художній журнал „Забій“ — орган союзу пролетарських письменників і поетів Донбасу. Половина матеріалу в журналі друкується українською мовою. Журнал тісно зв'язався з ВУСПП, звідкіля дістає вказівки й поради.

РОКОВИНИ ТАТАРСЬКОГО НАРОДНОГО ПОЕТА

В Казані (Татарстан) при будинку татарської культури утворився громадський комітет що має провести 20-ті роковини з дня смерті відомого татарського народнього поета Габдули Тукая.

ТАТАРСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ В ХАРКОВІ

10 — 12 вересня в Харкові перебувала делегація революційних і пролетарських письменників Татарстану. Докладніше про побут татарських товаришів у нашій столиці — в наступній книжці журналу.

АМЕРИКАНЦІ В СТОЛИЦІ УСРР

Цього літа в Харкові побувало кілька делегацій американців. Особливо слід відзначити перебування в столиці УСРР американських туристів. Їх прибуло 85 чоловіка. Переважно це представники тяжкої індустрії та великих американських банків. Проте в столиці України вони найбільшу увагу віддали ознайомленню з культурними досягненнями України. Туристи приїздили в супроводі 6 кореспондентів найбільших американських газет.

Підчас перебування в Харкові американські туристи відвідали Всеукраїнське т-во культурного зв'язку з закордоном, мали розмову з керівниками українських видавництв, представниками преси. Для них організували спеціальну виставку української преси й літератури. Пояснення на виставці давали українські письменники, що їх запросили на зустріч.

Гостей вітав від ім. Т-ва поет Кулик, що найбільше зупинився на досягненнях Радянської України з часу Жовтневої революції.

Американці дуже дивувалися с величезної роботи наших видавництв, що своїм темпом можуть конкурувати з найбільшими капіталістичними видавництвами й трестами. Їх так самв вразила величезна сітка робкорів і сількорів в УСРР та порядок обслуговування ними нашої преси. Нічого подібного, зазначають американці, ми не сподівалися бачити. Особливо дивував американців розмах боротьби з неписьменністю. — „Ваш плян ліквідації неписьменности, зазначив керівник групи американських журналістів Вільярд, в великою мірою перевищує американську практику в цій галузі. Він висловив також надію, що надалі між Україною й Америкою налагодиться найтісніший культурний зв'язок.

На виставці американці дуже зацікавились роботами художника Петрицького. Розмовляючи з письменниками, вони висловили переконання, що в недалекому майбутньому Америка ознайомиться з українською літературою й письменниками через переклади їхніх творів на англійську та інші чужоземні мови й обіцяли подбати, щоб це було як найшвидше.

ПАМ'ЯТІ ПИСЬМЕННИКА КОЦЮБИНСЬКОГО

65 - ТІ РОКОВИНИ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ М. М. КОЦЮБИНСЬКОГО

17 вересня мин. 65 років з дня народження М. М. Коцюбинського. У цей день всі окружні комісії для увічнення пам'яті небіжчика скликають свої поширені урочисті засідання і дають звіт за свою роботу.

Центральна комісія запропонувала пристосовувати до цього дня кампанію популяризації творів Коцюбинського, вмістити в місцевій пресі статті про творчість письменника й посилити збирання коштів на пам'ятник, урочисті закладки якого відбудуться 17 вересня у Вінниці. Центральна комісія порадила окружним відрядити до Вінниці робітничо - селянські делегації для відкриття пам'ятника.

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ КОЦЮБИНСЬКОГО

Делегація харківських робітників виїздить до Вінниці й Чернігова, щоб взяти участь у вшануванні пам'яті М. М. Коцюбинського на честь 65 - тиріччя з дня його народження. У профспілковім саду буде, поставлене погруддя письменника роботи скульптора Новосельського.

ЗАПОВІДНИК ІМ. КОЦЮБИНСЬКОГО

За даними центральної комісії увічнення пам'яті Коцюбинського на будинок - пам'ятник письменникові у Вінниці уже зібрано по всій Україні 100.000 крб., цієї суми майже цілком досить, щоб збудувати пам'ятника.

Пам'ятник письменникові мають поставити в садибі Коцюбинського у Вінниці. Комісія визнала також, що будинок - музей у Вінниці ім. Коцюбинського повинен розпочати свою науково - дослідну роботу. Комісія звернулася до всіх видавництв і газет з проханням надіслати до музею всі видання й статі щодо творчості Коцюбинського. До Максима Горького надіслано прохання подарувати музею речі й листи Коцюбинського, що їх досі схоронив Горький з часу приятелювання з небіжчиком - письменником.

Докладніший матеріал про святкування М. Коцюбинського буде подано у наступному числі Гарт'у.

ВУФКУ

Готує новий фільм „Наша столиця“. Одна з кінозйомочних груп ВУФКУ¹ прибула для цієї мети до Харкова. В кадрах літературного життя знято письменників: І. Кулика, І. Кириленка, А. Дикого, П. Тичину, В. Сосюру та інших серед робітництва, косомольців та піонерів у Карачівці на зустрічі письменників з читачами.

ТВОРИ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ
РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Видавництво „Федерація“ (Москва) остаточно розробило і затвердило плян видання перекладів російською мовою серії творів українських письменників. До серії увійшли: Головко „Три сини“, Ірчан „Фільми революції“ та „Карпатська ніч“, Черемшина „Село загине“, Микитенко „Брати“, Стефанів „Кленові листи“ та „Військові оповідання“ і Лядянка „На -гора“.

НОВІ КНИЖКИ

Поезія

1. Важан, Будівл. В-во „Книгоспілка“. 80 ст. Ц. 1 крб.

С. Бен. Солодкий світ. „Плужанин“ 64 ст. Ц, 60 коп.

І. Ю. Кулик. Чорна епопея. ДВУ. 80 ст. Ц. 1 крб, 20 коп.

М. Рильський. Гомін і відгомін. ДВУ. 84 ст. Ц. 1 крб.

Т. М а с е н к о. Південне море. ДВУ, 70 ст. Ц. 1 крб.

М. Терещенко. Республіка. ДВУ, 62 ст. Ц. 90 к.

Л. Первомайський. Терпкі яблука. ВУСПП. 88 ст. Ц. 90 коп.

А. К л и н. Заводські етюди. ВУСПП. 42 ст. Ц. 30 коц.

Г. Косяченко Шторм. 93 ст. Ц. 1 крб. 10 к.

Г. Коляда. Арсенал сил.

Є. Ф о м і н. Трипільська трагедія. ДВУ. 30 коп.

Проза

О. Слісаренко. Чорний Ангел. „Кнігоспілка“. 264 ст. Ц. 2 крб.

Григорій Еп'к. Облога. ДВУ. 408 ст. Ц. 2 крб. 10 к.

Іван Ле. Роман Міжгір'я. Роман. ДВУ, 296 ст. Ц. 2 крб. 20 к.
К. Гордієнко. Славгород. „Книгоспілка“. 256 ст. Ц. 2 крб.
50 коп.

Ю. Шовкопляс. Проект електрифікації. Повість. В-во „Український робітник“ (серія „Романи й повісті“ № 6). 160 ст. Ц. 50 коп.

Ю. Шовкопляс. Весна над морем. Повість, ДВУ, 204 ст. Ц. 95 коп.

Я. Качура. Чад. Роман. „Книгоспілка“. 192 ст. Ц. 1 крб. 50 коп.

Д. Бузько. Чайка. Роман. ДВУ. 324 ст. Ц. 1 крб. 80 коп.

В. Чередниченко. Весняний дріб'язок. Збірка. „Укр. робітник“. 176 ст. Ц. 1 крб. 50 коп.

М. Івченко. Робітні сили. Роман. „Книгоспілка“, 232 ст. Ц. 1 крб. 70 коп.

П. Голота. Бруд. „Рух“. 322 ст. Ц. 1 крб. 90 к.

Кундзіч О. Новелі. ДВУ, 289 ст. 1 крб. 75 коп.

М. Козоріс. „Село встає. Маса. 133 ст. 85 к.

Добровольський. Залізний кінь. Плуж. 1929.

П. Панч. Білий вовк. У. Р. 1929 р. 50 к.

В. Поліщук. Гр. Скворода. Роман. ДВУ. 1929 р. 80 к.

Л. Первомайський. Околиці. „У. Р.“ 50 к.

ЗА КОРДОНОМ

Новий журнал „Союзу пролетарських революційних письменників Німеччини“.

Вийшли 1-й та 2-й номери журналу „Die Linkskurve“ — органу „Союзу пролетарських революційних письменників Німеччини“. Вихід цього журналу являється перемогою молоді Спілки пролетарських письменників, що її представники цього року одвідали столицю УСРР.

До цього часу за орган Спілки правив журнал „Die Front“, що не був проте в цілковитому розпорядженні Спілки. Нині наші німецькі товариші мають свій орган. У першому числі, що має антиімперіалістичний зміст, уміщено матеріали Йогана Р. Бехера Йозефа Ленца, Белла Ілша, Людвіга Рена, Германа Гроссе, Курта Гуна, Керстена, Курта Клебера та ін.

БЕРЛІН СЛУХАТИМЕ ТВОРИ УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ

На музичні свята в Німеччині, що відбулися цього літа, НКО УСРР відряджував диригента Харківської опери — засл. артиста Маргуляна. Підчас перебування в Німеччині Маргулян інформував музичні кола про сучасний стан української музики. Німці надзвичайно зацікавилися творчістю українських композиторів і запросили Маргуляна прибути взимку до Берліну та продиригувати кількома концертами, де в репертуарі мають бути виключно твори українських композиторів. 187

ЛИСТ ДО РЕДАКЦІЇ

ДОРОГІ ТОВАРИШІ!

Ми вітаємо Всеукраїнську Спілку Пролетарських Письменників „ВУСПП“ та її журнал „Гарт“. Гречне вітання, що зустріли ми у Вас, у столиці України, викликало в нас найглибші почуття пролетарської солідарности. Українські письменники хоробро й доцільно ідуть шляхом культурного розвою, і через це ми — пролетарські революційні письменники Німеччини — особливо переконані в потребі єднання з Вами. У ті кілька днів нашого відвідування ми зробили перші ступні: німецькі революційні письменники своїми книгами говоритимуть з робітниками й селянами України, — українським письменникам буде відкрито шлях до німецького пролетаріату.

Ганс Лорбер
Курт Клебер
Карл Грюнберг

Примітка: З технічних причин у попередньому числі „Гарту“ не були вміщені ілюстрації до нотатки Франца Корічонера „Пролетарські течії в австрійському мистецтві“. Редакція подає їх у цьому числі журналу.

ЗМІСТ

Стор.

Ів. Топчий — Шахтарська повість	5
С. Голованівський — Пісня про скажене (поезії)	20
М. Ледянко — „Отак“ (уривок із другої книги роману „На - гора“)	22
Данило Мамчур — Кам'яний вугіль (поезії)	46
М. Бірюков — Ходом коня (оповідання)	48
Оскар Канель — Червоні салдати (поезії)	58
Ерік Мюзам — Березень (поезії)	59
Герман Кесер — Оповідання мандрівника	60
І. Микитенко — Голуби мира (закордонна подорож)	70
Я. Мацієвич — Тіні заводські (оповідання)	101
І. Микитенко — Пролетарська література за доби реконструкції (доповідь на II-му з'їзді ВУСПП)	111
Є. Холостенко — Виставка німецької графіки (стаття)	173
Бібліографія	178
Хроніка	180
Лист до редакції	188

ПОШТОВІ ВІДДІЛИ ДВУ
ВИСИЛАЮТЬ

ЗА ГОТІВКУ АБО ПІСЛЯПЛАТОЮ

ВСЯКУ КНИЖКУ

ЯКЩО ТОБІ ПОТРІБНА ЯКАСЬ КНИЖКА,
НАПИШИ

НА ОДНУ З ТАКИХ АДРЕС:

Харків, вул. Першого Травня, 17, Поштовий
відділ ДВУ.

Київ, вул. К. Маркса, 2, Поштовий відділ ДВУ.

Одеса, вул. Лассаля, 33, Поштовий відділ ДВУ.

Дніпропетровське, проспект К. Маркса, 49,
Поштовий відділ ДВУ.

ЯКЩО ТОБІ ПОТРІБНА ПОРАДА,

де, як та яку книжку придбати,

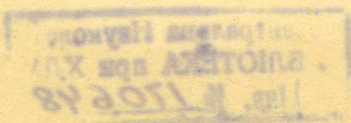
напиши на адресу:

Харків, вул. К. Лібкнехта 31.

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

БІБЛІОГРАФІЧНО - КОНСУЛЬТАЦІЙНЕ БЮРО

Для відповіді надішли лише марку на лист
або листівку

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

Харків, вул. К. Лібкнехта, 31

ВИДАЄ:

ВСЯКІ ПІДРУЧНИКИ ДЛЯ ВСІХ ШКІЛ;
КНИЖКИ ДЛЯ РОБОЧОЇ БІБЛІОТЕКИ УЧНЯ;
РОМАНИ, ПОВІСТІ,
ОПОВІДАННЯ, П'ЄСИ,
ВІРШІ, КАЗОЧКИ, ІГРИ, ПІСНІ;

КНИЖКИ З УСЯКИХ НАУК:

ПРИРОДОЗНАВСТВА, ТЕХНІКИ,
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА, МЕДИЦИНИ,
ФІЗКУЛЬТУРИ І Т. Д.

КНИЖКИ ПРО НАШУ ВЛАДУ,
ПРО СОЦІАЛІСТИЧНЕ БУДІВНИЦТВО,
ПРО РЕВОЛЮЦІЙНІ ПОДІЇ,
ПРО ВСЯКІ КРАЇНИ ТОЩО
ЖУРНАЛИ Й ГАЗЕТИ

ДВУ ПРОДАЄ ТАКОЖ ВСЯКІ КНИЖКИ

ВСІХ ВИДАВНИЦТВ ВСІМА МОВАМИ

КНИГАРНІ ТА КНИЖКИ ДВУ Є СКРІЗЬ ПО УКРАЇНІ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

ВНАС

ВІСНИК
ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ
С. М. КУРЮШИНА

ВІСНИК
ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ
С. М. КУРЮШИНА

ВІСНИК
ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ
С. М. КУРЮШИНА

ВІСНИК
ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ
С. М. КУРЮШИНА

ВІСНИК
ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ
С. М. КУРЮШИНА

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

ВІСНИК
ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ
С. М. КУРЮШИНА

ВІСНИК
ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ
С. М. КУРЮШИНА

ВІСНИК
ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ
С. М. КУРЮШИНА

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО УКРАЇНИ
СЕКТОР ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ

УВАГА!

**РОБІТНИЧА,
НЕЗАМОЖНА
МОЛОДЬ,
ФАБЗАВУЧНІ,
КОМСОМОЛЬЦІ,**

гуртки почточної політ., гуртки самоосвітні, окремі само-
уки, кожна хата-читальня, сельбудинки, робітничий клуб,
кожний профспілковий осередок та культурна людина
ПОВИННІ ПЕРЕДПЛАТИТИ

ДВОТИЖНЕВИК

САМООСВІТА

Протягом наступного року у журналі буде
вишено низку організаційно-керівни-
чих статтів з питань самоосвіти. Ве-
лике місце буде приділено питанням
практики та досвіду Окргбюро Само-
освіти та окремих консультантів в га-
лузі практичної самоосвітньої роботи.

Як окремий розділ в журналі, пода-
ватимуться матеріали та метод розро-
блення для гуртків поточної політики
та комсомольських гуртків самоосвіти.
Так, з жовтня місяця ц. р. у журналі
буде вишено велике методрозо-
блення „НАША П'ЯТИРІЧКА“

НА 1929/30 РІК

**КРІМ 24 НУМЕРІВ, ПОЧИНАЮЧИ З ЖОВТНЯ МІСЯЦЯ 1929 РОКУ,
В ЖУРНАЛІ ЯК ОКРЕМИЙ ДОДАТОК МІСТИТИМЕТЬСЯ**

ПОВНИЙ КУРС

РОБФАК НА ДОМУ

РОБФАК НА ДОМУ розраховано на 3 роки. Цього року буде по-
дано рік I. Друкуватиметься такі дисципліни: суспільствознав-
ство, українська мова, математика, природознавство, географія.

На останньому році
навчання буде пере-
ведено спеціалізацію.

РОБФАК НА ДОМУ
друкуватиметься у
вигляді підручника
(я не методрозо-
блень до окремих
дисциплін і матиме
власну нумерацію)

РОБФАК НА ДОМУ
дає знання у обсязі
робфаку, готує до
вищих шкіл і тим дає можливість робітничій незаможній
молоді заочно підготуватися до вступу до ВИШУ.

Отже передплачуйте журнал з жовтня 1929 р. і до жовтня 1930 р.
Пере плачуйте заздалегідь, бо за обмеженим тиражем може не
вистачити перших лекцій **РОБФАК НА ДОМУ**

Не дивлячись на те, що журнал реорганізовано у двотижневик
РІЧНА ЦІНА ЗАЛИШАЄТЬСЯ ТА Ж САМА
7 КРБ. НА РІК. ОКРЕМЕ ЧИСЛО 40 КОП.

ПЕРЕДПЛАТУ ПРИЙМАЮТЬ:
СЕКТОР ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ ДВУ

(м. Харків, Сергієвська пл., Московські ряди, № 11).
УПОВНОВАЖЕНІ ПЕРІОДСЕКТОРУ СКРІЗЬ НА УКРАЇНІ,
ФІЛІЇ ТА КНИГАРНІ ДВУ